

УДК 332.142.4

Ю.М. Боговіна,
викладач,
Херсонський
політехнічний коледж
Одеського національного
політехнічного
університету

ВОДНІ БАГАТСТВА ХЕРСОНЩИНИ

Ю.М. Боговіна. Водні багатства Херсонщини. У статі досліджено водні ресурси на території Херсонщини, що представляють екологічну цінність та інтерес до туристичних маршрутів у Херсонській області.

Y.M. Bohovina. The Kherson region Aquatic wealth. The article studies water resources on the Kherson region territory, representing environmental value and interest to the tourist routes in the Kherson region.

Вступ. У стародавніх народних піснях є такі рядки: «З устя Дніпра та й до вершини сімсот річок, ще й чотири».

Головною туристичною принадою Херсонщини є її водні ресурси: річки, озера, ставки, водосховища та канали.

Херсонська область розташована на півдні України в Причорноморській низині, степовій зоні, на нижній течії Дніпра.

Омивається Чорним і Азовським морями, а також Сивашем (Гнилим морем) та Каховським водосховищем. Водні об'єкти Херсонської області займають 430,5 тис. га

Матеріали дослідження.

Річки. Територією Херсонської області протікають велика річка Дніпро – 200 км, середня – Інгулець – 180 км та 24 малих річок загальною довжиною – 373,7 км. Озера, лимани, прибережні замкнуті водойми займають площу 327,9 тис. га. Густота річкової сітки сягає всього 50-100 м на 1 км² площі. На початку ХХ ст. кількість річок басейну Нижнього Дніпра досягала 333. Після побудови Дніпрогесу та Каховського водосховища їх кількість зменшилась до 70. Із давніх-давен почалося господарче використання річок. Зокрема, на Херсонщині річки були єдиним транспортним і торговим шляхом. Гречник або Великий торговий шлях ("із варяг в греки") починався з Балтики і по Дніпру спускався в його пониззя, де було розташоване торгове місто Олешшя і далі до Чорного моря, на берегах якого знаходились грецькі колонії.

В області нараховується 19 малих річок та балок довжиною більше 10 км і 163 річки та балки (в гирлі Дніпра) довжиною менше 10 км. До річок, довжина яких перевищує 10 км, належать Каланчак, Велика Калга, Конка, Козак, Інгулка, Білозірка, Рвач, Чайка. Усі річки належать до басейну Дніпра

і лише тільки річка Каланчак впадає в Чорне море. А в Приморській смузі, між нижньою течією Дніпра й Азовським морем, постійних річок немає зовсім.

Для рік Херсонщини характерне змішане живлення: снігове живлення становить 85-90%, підземне – 10-15%. Режим річок характеризується значними весняними повенями, переважно в березні, та низьким літнім рівнем з незначними дощовими паводками. Весняні повені на малих (менше 10 км завдовжки) річках спостерігаються не щорічно, замерзання річок відбувається приблизно 15-25 грудня, льодохід – 5-10 березня. У зв'язку з характерними для Херсона нестійкими зимами, коли періоди з низькою температурою повітря уриваються відлигою різної тривалості, під час переходу температури повітря через 0°C на річках встановлюється нестійкий льодовий режим. Товщина льоду на річках з природним режимом становить від 5-10 до 15-20 см.

Нині річки південної степової частини, в тому числі і Херсонщини, використовуються, в першу чергу, для малого зрошення сільськогосподарських угідь і для водопостачання, а тому влітку спостерігається зменшення водності, обміління та забруднення малих річок. Але водні ресурси дуже обмежені. На одного жителя області припадає води в 15-20 разів менше, ніж в інших областях України.

Дніпро – велика ріка (в межах області її довжина – 216 км), яка проходить степ транзитом і разом з Каховським водосховищем розділяє територію на дві частини – правобережну і лівобережну. Правобережна частина розчленована долинами малих річок, балками та ярами. Лівобережжя – це майже горизонтальна степова рівнина з плоскодонними впадинами – подами. Унікальні утворення – поди – є величезними басейнами для стоку талих снігових вод та атмосферних опадів із навколишніх водозбірних площ.

В районах, що прилягають до берегів Дніпра, велика кількість балок і ярів. Найбільші балки: Рогачик, Широка, Роздори, Хрещата, Мерзлякова, Довга, Каїри, Софіївка, Сомова, Любимівка, Бургунка, Глибока, Велика Кам'янка, Тягинка. Пригирлові частини більшості цих балок затоплені водами Каховського водосховища.

Дніпро вливається в Дніпровсько-Бузький лиман кількома дрібними гирлами, найважливіші з них – Збуріївське, Кізілміцьке і Бокач або Рвач. Поглиблення останнього дозволяє морським пароплавам доходити до Херсона. [1, 5]. У Дніпрі на території Херсонщини водяться понад 50 видів риби, більшість з яких коропові, а також лящ, карась, сазан, язь, підуст, плотва. Зустрічаються також сом, судак, щука, окунь, густера, лин. Також у Дніпрі водяться 2 види раків : довгопалій і товстопалій. [5,6].

У нижній течії Дніпра рукавами і протоками розбиває плавні на ряд плавневих масивів. Вершиною дельти Дніпра прийнято вважати місце відгалуження рукава Кошова (де створено Херсон). У цьому місці ширина Дніпра

близько 600 м. Найбільш значними рукавами дельти є Козак, Конка, Кошова, Чайка (Рис.1, 2). В 16 км нижче Херсона Дніпро розділяється на два рукави Рвач і Бакай. Нижче за течією відбувається подальший поділ і в лиман річка впадає багатьма великими і малими протоками. За рукавом Рвач проходять морські судна в порт Херсон.

У гирловій зоні більше 50 островів, які омиваються протоками і рукавами загальною довжиною близько 300 км. Найбільші острови: Карантинний, Вільховий, Великий Потьомкінський, Малий Потьомкінський, Погорілий, Гнилухин, Белогрудов.

Дві третини всієї площі дельти зайнято плавнями, одна третина – рукавами і озерами, найбільші з яких – Біле, Красникове, Безмен, Збуріївський і Кардашинський лимани.

Рис. 1. Річка Кошова в районі Карантинного острова

Рис. 2. Протока у низов'ї Дніпра поблизу Голої Пристані

У межах області є чимало природних водоймищ – озер. Вони різні за походженням основи (лиманові, лагунні, просадні), за рівнем мінералізації води (прісні, солонуваті, солоні, розсоли), за характером водного балансу (стічні, безстічні). Також Херсонська область має озера, які володіють рідкісними цілющими властивостями для здоров'я людини (Рис.3.) [5,6]. Ще з часів турецької війни жителі цих місць знають про цілющу силу озер. У дореволюційні часи еліта російського народу любила відпочивати в цих місцях. А при радянській владі багато пансіонатів і дитячі табори були акцентовані на оздоровлення солоною водою озер і грязелікуванням.

Рис. 3. «Озеро Соляне»

Озера південних приморських територій області розташовані на південному сході Херсонщини. Температура води літом піднімається до +30 градусів. Є солоні озера з мінералізацією води більш 25г/л. З давніх часів в деяких озерах Херсонщини добували кухонну сіль. Сіль видобувається тут невеликими промисловими масштабами і широко застосовується в косметології.

Штучні водні об'єкти.

Україна так розміщена, що захід і північ мають перезволожені території, а схід і південь — недостатньо зволожені. Тому за радянських часів були збудовані гідротехнічні споруди, канали, водосховища, які забезпечують транспортування води з більш забезпечених територій у менш забезпечені. Наприклад, це Північно-Кримський канал протяжністю 400,5 км, який подає воду з Каховського водосховища Херсонської області в Крим. 83% води для питних цілей Криму забезпечується цим найбільшим у Європі каналом із потужністю 380 кубометрів води на секунду.

Ставки — 12,3 тис. га, водосховища — 64,28 тис. га, канали, колектори, канали займають площу 15,35 тис. га.

Каховське водосховище: загальна довжина – 230 км у т.ч. територією Херсонської обл. 100 км. Середня ширина водосховища – 9,3 км, максимальна – 25 км, середня глибина – 8,5 м, максимальна – 24 м (Рис. 4)

Рис. 4. Каховське водосховище

Каховський магістральний канал: довжина - 130 км. Північно-Кримський канал: довжина – 437 км. Краснознам'янський канал: довжина – 101 км. Зональний канал: довжина – 35 км. Сірогозький канал: довжина – 40 км.

Рис. 5. Каховський магістральний канал

Усі пори року мальовничий Херсонський край привертав увагу художників та поетів, які цінували красу нашого краю.

Херсонські річки, озера та ставки малювали на своїх полотнах видатні художники Овчинніков В. І., Куїнджи А.І.(Рис. 6).

Рис. 6. Дніпро в живописі. Куїнджи А. І. "Ніч на Дніпрі". 1881

Відпустка у більшості людей асоціюється з відпочинком на воді, це і прогулянки на човні, рибалка, плавання тощо. Якщо ви втомилися від суєти і хочете, щоб ваш організм дійсно відпочив і оздоровлювався, приїжджайте до нас у Херсон.

Література

- 1.Дніпро // Енциклопедія історії України - [www.history.org.ua/?l=ENU& verbvar =Dnipro&abcvar=5&bbcvar=17](http://www.history.org.ua/?l=ENU&verbvar=Dnipro&abcvar=5&bbcvar=17) - М .: Вища школа, 2004. - Т. 2. - С. 492.
- 2.Дніпро - bse.sci-lib.com/article030168.html // Велика радянська енциклопедія : У 30-ти т. / Гол. ред. А. М. Прохоров, 3-е изд. - М.: Радянська енциклопедія, 1971. - Т. 4. Брасос - Веш. - С. 508.
- 3.Бойко М.Ф., Чорний С.Г. Екологія Херсонщини.-Херсон: Тера, 2001.
- 4.Кравчук П. А. Рекорди природи - Л. : Ерудит, 1993. - 216 с.
- 5.Максимович Н. І. Дніпро і його басейн. - Київ, 1901.
- 6.Маштаков П. Л. Список річок Дніпровського басейну. - 1913.
7. Дніпро: Путівник / Упорядник путівника А. Б. Мірошніченко; Наук. редактор канд. географ. наук І. О. Речмедін. - Київ: Київське обласне книжково-газетне вид-во, 1962. - 352 с. +4 Вклейки + карта. - 25 000 екз.
- 8.Бугачевській С. І., Буряків І. Є. Туристські маршрути по Дніпру: Довідник / Відомості за наведеними в довіднику маршрутами дані на січень 1974 р. - Київ: Реклама, 1974. - 88 с.